

7. Ling I. Analyzing Tourism Discourse: A Case Study of a Hong Kong Travel Brochure. *LCOM Papers* 1. Hong Kong : The University of Hong Kong, 2008. Pp. 1–19.
8. Neuendorf K.A. The Content Analysis Guidebook. London : Sage Publication, 2017. 456 p.
9. Riffe D., Lacy S., Fico F. G. Analyzing Media Messages: Using Quantitative Content Analysis in Research. London : Lawrence Erlbaum Associates, 1998. Pp. 79–80.
10. Schneider F. Visual Political Communication in Popular Chinese Television Series. Leiden : Brill, 2012. 295 p.
11. UK&Europe – Coach Holidays 2018. URL : https://issuu.com/leisuretimeuk/docs/2018_uk___europe_ed2_digi__2_ (дата звернення: 30.09.2019)

Т.В. Колісниченко. Категорії рекламного туристического дискурсу. – Стаття.

Анотація. Стаття направлена на розгляд категорій в рекламному туристическому дискурсі англійського мови, які виконують комунікативні функції в дискурсі і розглядаються як засоби впливу на підсвідомість реципієнта.

Ключові слова: рекламний туристический дискурс, категорії, комунікативні функції, стратегії, засоби впливу.

T. Kolisnychenko. Content categories of the Advertising Tourism Discourse. – Article.

Summary. The analysis of the content categories of the English advertising tourism discourse is in the focus of our investigation. The content categories have communicative functions in discourse and are one of the main means of the influence on the addressee's consciousness.

Key words: advertising tourism discourse, content categories, communicative function, strategies, means of influence.

УДК 821.161.2.09

Н.К. Коробкова

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії літератури та компаративістики
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

Є.М. Мітєва

магістр 2 курсу
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова,
м. Одеса, Україна

ТЕМА ЛИЦАРСТВА ТА ОБРАЗ ЛИЦАРЯ В ПОЕЗІЇ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «БРАНЕЦЬ»

Анотація. У статті розглянуто тему лицарства у смисловій структурі вірша Лесі Українки «Бранець». Особливу увагу приділено образу лицаря крізь призму понять «обов'язок», «честь» і «обітниця». Проаналізовано світовідчуття і ціннісні орієнтири лицарів епохи Середньовіччя та вивчено основні культурні, біографічні та символічні пласти феномена «лицарство».

Ключові слова: Леся Українка, Середньовіччя, лицар, лицарство, обітниця.

Ідейно-тематичну схожість творчості Лесі Українки зі середньовічною естетикою зазначив Дмитро Донцов, звернувши увагу на те, що поетеса «своїми смаками, пристрастями і вдачею – була типова постать Середньовіччя» [2, с. 481]. Треба зазначити, що Леся Українка не просто цікавилася епохою Середньовіччя, внаслідок чого лицарське середньовіччя належить «до кола її постійних культурних зацікавлень (принаймні не меншої мірою, ніж античність і раннє християнство)» [3, с. 248], а й мала вичерпні знання про культуру Середньовіччя і лицарську літературну традицію. Сама Леся неодноразово порівнювала себе із «princesse lointaine» – далекою принцесою, Дамою серця: «... вже, видно, мені на роду написано бути такою princesse lointaine, пожила в Азії, поживу ще й в Африці, а там... отак все пошуватимось далі та далі – та й зникну, обернуся в легенду...» [3, с. 87].

Леся Українка, як зазначає О. Забужко, «вік лицарства любила далеко не абстрактно-платонічною любов'ю... Значна частина референцій, алюзій, франко-, німецько- і латиномовних зворотів у приватному сленгу Лесі Українки походить саме з лицарських романів – це було органічне «культурне повітря» доби fin de siècle» [3, с. 251].

У своїх творах поетеса не раз намагалася відобразити середньовічну картину світу через змалювання хоробрих лицарів та їхніх Прекрасних Однак тема лицарства у творчості Лесі Українки майже не вивчалась. На цьому наголошує Оксана Забужко. У монографії «Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій» дослідниця так пише про поетесу: «Леся Українка є для нас таким зацілілим останнім свідком – самовидцем і трубадуром загиблої кілька столітньої культури українського лицарства» [3, с. 396]. У роботі О. Забужко розглядає окремі твори («Камінний господар», «Одержима») Лесі Українки крізь призму лицарства і констатує факт, що феномен «лицарство» у творчості Лесі Українки досі залишається поза увагою дослідників.

У зв'язку із цим метою нашого дослідження є вивчення та осмислення теми лицарства у творчості Лесі Українки на прикладі вірша «Бранець».

Цікавим і наповненим лицарською символікою є вірш «Бранець». У даному поетичному тексті Леся Українка запозичує прийоми лицарської літератури і в назві сама відзначає середньовічний мотив вірша. Поезія була написана в 1903 році під час перебування Лесі Українки в Італії у прекрасному місті Сан-Ремо. Поетеса вирушила у сонячне Сан-Ремо за порадою лікарів, оскільки в неї почався туберкульоз легенів, і пробула там близько півтора років – із зими 1901 до весни 1903 рр. В одному з листів до Л.М. Драгоманової-Шішманової поетеса розповідала: «Живу я тут у папиних земляків і трошки ніби родичів (родство ледве дослідимо, але у Мглині, як і в Гадячі, всі якось трошки родичі межі собою). Я в них на пансіоні і дуже добре устроїлась, головне без всякого клопоту і по-санаторськи». В Італії вона почувала себе як вдома, і стан її здоров'я покращився. Підтвердженням є листи. Ось уривок одного з них: «Поправляюся я тут видимо, товщаю в очах. Окрім трьох днів, коли я була зовсім хвора від мовчання наших... я малася увесь останній місяць зовсім добре і не кашляла навіть зовсім... Енергія збільшилась, я вже рідко лягаю (а перше по цілих днях валялась) і вже дуже скучаю без роботи, дурю себе то вишиванням, то читанням, то листами» [1, с. 32]. Цей лист Леся написала Ользі Косач.

У вірші поетеса переносить нас у часи благородних лицарів за допомогою відтворення реалій того часу. У тексті мова йде про наступ французьких військ на італійські землі. Очевидно, поетеса має на увазі події 14-16 століть, коли між Францією та Італією часто спалахували війни.

На країну Італьянську
сильне військо наступило, –
за французькими полками
з різних сторін кондотьери.

Поетеса згадує про кондотьєрів – керівників військових груп в Італії в 14-16 ст., що ще раз підтверджує час дії. Події відбуваються в середньовічній Італії, в якій поетеса бачить риси «порубаного трупа», а французьке військо порівнює в галками. У культурі цього птаха часто пов'язують зі смертю, це емблема війни, нещастя, руйнування.

Всі злетілись, наче галич,
наче теє хиже птаство
на порубаного трупа,
щоб розшарпати до краю.

Справжній лицар, не шкодуючи себе, завжди всіма силами намагається захистити рідну землю. Він не боїться смерті, і всі удари приймає гідно, навіть у нерівному бою.

Горе тим, що йдуть одважно
у нерівний бій на згубу

Лицарська модель поведінки завжди наділяє лицаря хоробрістю і відвагою, страх незнайомий істинному лицареві. Адже ці сміливці «залишали батьківщину, сім'ю, друзів і йшли в далеку дорогу, щоб боротися за визволення ... Вони йшли на вірну смерть» [5, с. 55], яку «вони завжди зустрічали сміливо...» [5, с. 98].

гірше тим, що від отрути
на безслав'ї погибають.

Кожен лицар завжди бажав померти в бою, він боявся заплямувати честь і осоромити звання, отже. «гинув у бою славною смертю захисника вітчизни» [5, с. 39]. Смерть від отрути позбавляє його

можливості продемонструвати свою мужність і встати на захист нужденних. Така загибель суперечить його уявленням про доблесть і славу. Але на думку поетеси, загинути в нерівному бою або від отрути – це не так страшно, ніж перебувати у полоні, і вводить образ лицаря Габріеля ді Кастельнеро.

А найгірше тим, що марне
світом нудять у полоні,
як отой бездольний лицар
Габріель ді Кастельнеро.

Слід зазначити, що цей герой знатного походження, на що вказує частка «ді». «Мається на увазі, що частка «ді» вказує на аристократичне походження (тому і таке ставлення до нього), тобто патронім Кастельнеро означає іменування особи через його батька чи діда, або ж таким чином іде посилення на територію, яка належить цій особі. Габріель ді Кастельнеро у значенні «аристократ із Кастельнеро» [4, с. 540].

Сам Баяр, найкращий лицар,
взяв його в полон у полі,
і тепер сидить він бранцем
у французьким таборищі.

Зауважимо, що авторитетні історики культури Йохан Хейзинга в роботі «Осінь Середньовіччя» і Ж. Руа у книзі «Історія лицарства» згадують якогось Баярда П'єра, або ще зустрічається П'єр де Байар, як у поетеси. Це «французький воєначальник (1475–1524), учасник Італійських воєн» [7, с. 746].

Знаменитий лицар Франції Баяр «був справжнім уособленням старого лицарства, про який у той час залишилися одні тільки спогади» [5, с. 137].

Ми не знаємо, чи це випадковість, тобто поетеса просто вигадала цього лицаря, або вона про нього дійсно знала? До того ж, у житті цього лицаря сталася дуже схожа ситуація з тією, що описує Леся у вірші.

Але в будь-якому випадку поетеса могла знати це ім'я, оскільки вона прекрасно була знайома з культурою Середньовіччя, лицарською ідеологією і історією.

У полоні Габріель ді Кастельнеро не знає фізичних тягот:

Не закутий у кайдани
і не замкнений на вежі,
без сторожі пробуває
у Баяровім наметі.

Як відомо, в епоху Середньовіччя «іноді бранець припадав до ніг государя і виявляв повну готовність залишатися бранцем до тих пір, поки цього забажає государ <...> Королі в таких випадках ставилися великодушно до подібних бранців: вони часто обсипали милостями полонених лицарів» [5, с. 74].

Водночас таке шанобливе ставлення ще раз підтверджує аристократичне походження лицаря, який «здався на слово честі / у нерівнім бою впавши».

До речі, історики стверджують, що лицарі не повинні брати участь у нерівному бою. Нерівний бій служить приниженням їхньої гідності. «Вони не повинні вступати в нерівний бій, не повинні йти кілька проти одного, але повинні уникати будь-якого обману і брехні [5, с. 37]. Хоча на практиці траплялося по-різному.

Поетеса змальовує образ добродісного, порядного, «цнотливого» лицаря Баяра, який дуже схожий на того реального лицаря, про якого писали у книгах. Історики Середньовіччя підтверджують, що «Баяр був одним із найблагородніших і великодушних лицарів, які тільки зустрічалися в добрі старі часи, на самому початку закладання лицарства» [5, с. 137].

Баяр дав Габріелю меч, кінь, зброєносця і «просив усе лицарство / мати гостем італіянця». Габріель «гостює» по неволі і дуже чекає, коли настане розмін. Він сумує і хоче повернутися на батьківщину, дивиться на околицю і бачить «край веселий Італіянській» із помаранчами, олівами, високими горами. Якось він бачить дим:

ох! то куряться димове!
то французи палять села...

У цей момент він бере меч і просить коня у джури, щоб у пориві патріотизму кинутися на захист рідного краю. І у відповідь чує французьку мову зброєносця, яка повертає його у Францію, де він у полоні:

Як почув слова французькі
бідний лицар італіянський,
шаблю випустив і тихо:
«Ні, не треба» – мовив джурі.

Італійського лицаря охопив відчай, і він порівнює себе з «безщасними бранцями, що Венеція держала у своїх страшних темницях». У цей момент він навіть відчуває заздрість до них, тому що в них немає зброї, немає зброєносця, але найголовніше – в них немає «лицарських обов'язків».

Бо невільники не мали
ані зброї, ані джури,
ні лицарських обов'язків,
тільки мури та кайдани.

Він не може відстоювати лицарські ідеали. Лицарський дух «неможливо проявити в полоні, у який потрапив головний герой» [4, с. 538], оскільки «здався він на слово честі». Порушення присяги для лицарів – «найтяжча нечесть і неслава, рівна духовному самогубству» [3, с. 365].

До речі, реальний Баяр теж одного разу в Італії взяв у полон знатного італійського лицаря. Полонений також отримав від Баяра свободу, в замку всі уважно ставилися до нього. Однак полонений лицар не дотримав слова і згодом втік. Баяр його піймав, але більше довіряти не зміг.

Леся Українка дуже серйозно ставилася до обіцянок. Можна згадати уривок з її листа до матері про спільну діяльність із одним журналом: «На жаль, я мала необережність пообіцяти їм ще одну річ, а ти знаєш, як я релігійно ставлюся до обітниць, кому б вони не були дані» [3, с. 440]. «Це і є класичний лицарський кодекс честі...» [3, с. 473]. Отже, дотримання обітниці свідчить про високий рівень морального розвитку і духовної культури.

Відповідно до куртуазних засад лицар не може порушити обіцянку і покинути полон. «Не дотримати даного слова в той час вважалося мало не злочином, і тому втеча з полону не могла бути схвалена» [5, с. 130].

Трагедія героя полягає в «неможливості лицарства в умовах несвободи» [3, с. 366]. Лицар не може проявити свою відвагу, мужність, бо він полонений, який дав слово, тому стримати його є справою честі. Попри все, ліричний герой залишається лицарем, бо беззастережно дотримується свого обов'язку. Отже, поетеса інтерпретує мотив «лицарство» згідно з куртуазними засадами і наділяє лицаря хоробрістю, скромністю, благородством душі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українка Леся. Зібрання творів у 12 т. Київ : Наукова думка, 1977. Т. 6. 414 с.
2. Донцов Д. Літературна есеїстика. Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 2009. 668 с.
3. Забужко Оксана. Notre Dame d'Ukraine: Українка в конфлікті міфологій. Київ : Факт, 2007. 640 с.
4. Мазур И.В. Функции антропонимов в переводах Леси Украинки и её произведениях на греческую, италийскую, египетскую тематику. *Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*. 2013. Т. 26(65), № 1, ч. 1. С. 534–542.
5. Руа Ж.Ж. История рыцарства: историческое исследование. Москва : Эксмо, 2007. 448 с.
6. Трессидер Дж. Словарь символов. Москва : Изд.-торг. дом «Гранд»: Фаир-пресс, 2001. 444 с. URL : https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/JekTresidder/.
7. Хейзинга Й. Осень средневековья. Санкт-Петербург : Изд-во Ивана Лимбаха, 2011. 768 с.

Н.К. Коробкова, Е.Н. Митева. Тема рыцарства и образ рыцаря в стихотворении Леси Украинки «Бранец». – Статья.

Аннотация. В статье исследована тема рыцарства в смысловой структуре стихотворения Л. Украинки «Бранец». Особое внимание уделено образу рыцаря сквозь призму понятий «долг», «честь» и «обещание». Рассмотрено мироощущение и ценностные ориентиры рыцарей эпохи Средневековья. В статье изучены основные культурные, биографические и символические пласты феномена «рыцарство».

Ключевые слова: Леся Українка, Средневековье, рыцарь, рыцарство, обещание.

N. Korobkova, Ye. Mitieva. The theme of knighthood and the image of a knight in the poetry of Lesya Ukrainka “Branets”. – Article.

Summary. The article deals with the theme of a knighthood in the semantic structure of Lesya Ukrainka's poem “The Branch”. Special attention is paid of a knight through the prism of the concept “duty”, “honour” and “promise”. Considered by the attitude and the values of knights of the Middle Ages.

Key words: Lesya Ukrainka, Middle Ages, knight, knighthood, vow.